

Яковчук Олександр Володимирович,
кандидат географічних наук, доцент
декан факультету географії, історії та туризму ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука», м. Рівне

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ

Географія туризму – галузь географії, яка вивчає територіальні аспекти туризму: умови і ресурси, щоб забезпечити можливості туристської діяльності, види туристської діяльності, туристські установи. Проблеми туризму — предмет вивчення як географії, а й інших наук – економіки, медицини, соціології, психології, із якими вона міцно пов'язана.

Об'єктом географії туризму є територіальна організація туристичної діяльності, яка включає:

- туристичні ресурси (природні, історико-культурні, соціально-економічні).
- туристичні потоки (їхні напрями, інтенсивність, сезонність).
- туристичну інфраструктуру (готелі, транспорт, заклади харчування тощо).
- туристичні регіони, зони та кластери.

Предмет географії туризму – це закономірності просторової організації, розвитку та функціонування туризму. Він охоплює: Взаємодію між туристичними ресурсами та попитом. Вплив туризму на природне та соціально-економічне середовище. Закономірності формування туристичних районів. Геопросторові аспекти розвитку туристичної діяльності.

Основні завдання дослідження сучасної географії туризму:

- 1) Аналіз туристичних ресурсів: оцінка їхньої привабливості, доступності та стійкості використання.
- 2) Дослідження туристичних потоків: вивчення динаміки, напрямків і факторів, що впливають на них.
- 3) Розробка туристичного районування: виокремлення туристичних регіонів,

кластерів і центрів. 4) Оцінка впливу туризму: соціально-економічні ефекти, екологічні наслідки. 5) Прогнозування розвитку туризму: перспективи змін у туристичному русі, вплив глобальних тенденцій. 6) Геоінформаційний аналіз: використання ГІС-технологій для картографування туристичних процесів.

Таким чином, географія туризму є важливою науковою дисципліною, яка допомагає зрозуміти просторові закономірності розвитку туризму та сприяє ефективному плануванню туристичних територій.

Географія туризму оперує широким спектром термінів і понять, що відображають особливості туристичних процесів, ресурсів та інфраструктури.

1. Загальні поняття:

Туризм – тимчасові подорожі людей за межі їхнього постійного місця проживання з метою відпочинку, оздоровлення, пізнання, бізнесу тощо. Турист – особа, яка здійснює подорож тривалістю від 24 годин до 1 року без виконання оплачуваної діяльності в місці перебування. Туристична діяльність – сукупність дій, спрямованих на організацію та надання туристичних послуг. Туристичний продукт – комплекс послуг і товарів, що забезпечують потреби туриста (проживання, транспорт, екскурсії тощо).

У законі України «Про туризм» туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілей без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає». Отже, туризм - тимчасове переміщення людей з місця свого постійного мешкання в іншу країну або місцевість в межах своєї країни у вільний час для отримання задоволення і відпочинку, оздоровчих, гостьових, пізнавальних або в професійно-ділових цілях, але без заняття оплачуваною роботою у відвідуваному місці.

Основними функціями туризму є рекреаційна, соціальна, культурна, економічна та просвітницька. Головним у рекреаційній функції є психологічна (набуття нових вражень) та фізіологічна (оздоровлення та відпочинок) причина. У свою чергу, турист - це

особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

2. Туристичні ресурси та інфраструктура:

Туристичні ресурси – природні, історико-культурні та соціально-економічні об'єкти, що можуть використовуватися для розвитку туризму. Природні туристичні ресурси – природні об'єкти, що приваблюють туристів (гори, моря, озера, ліси, печери тощо). Культурно-історичні ресурси – пам'ятки архітектури, музеї, історичні місця, традиції та фольклор, що мають туристичну цінність.

Туристична інфраструктура – сукупність об'єктів і послуг, необхідних для функціонування туризму (готелі, ресторани, транспорт, центри дозвілля тощо). Туристичний кластер – територіальне об'єднання взаємопов'язаних підприємств і організацій, що сприяють розвитку туризму.

3. Туристичні потоки та райони:

Туристичний потік – рух туристів у певному напрямку протягом певного періоду часу. Туристичний район – територія, що має спільні туристичні ресурси та спеціалізацію в туристичній діяльності. Туристичне районування – поділ території на зони, що відрізняються рівнем розвитку туризму та його спеціалізацією. Сезонність туризму – коливання туристичних потоків залежно від пори року, погодних умов або подій.

4. Видові форми туризму:

Рекреаційний туризм – подорожі з метою відпочинку, оздоровлення, зміни обстановки. Екологічний туризм – подорожі до природних територій з мінімальним впливом на довкілля. Культурно-пізнавальний туризм – відвідування історичних, культурних та релігійних місць. Екстремальний туризм – подорожі, пов'язані з ризиком (альпінізм, дайвінг, стрибки з парашутом тощо). Діловий туризм (МІСЕ-туризм) – поїздки, пов'язані з роботою, конференціями,

бізнес-зустрічами. Релігійний туризм (паломництво) – подорожі до святих місць і духовних центрів.

5. Сучасні туристичні концепції:

Сталий туризм – туризм, що сприяє збереженню природи та культурної спадщини без шкоди для майбутніх поколінь. Масовий туризм – велика кількість туристів у популярних місцях, зазвичай організовані тури. Альтернативний туризм – нетрадиційні форми подорожей, спрямовані на унікальні та автентичні враження. Овертуризм – надмірний наплив туристів, що створює навантаження на місцеве населення та екосистему.

Географія туризму використовує широкий спектр методів дослідження, які можна поділити на загальнонаукові, географічні та спеціальні.

1. Загальнонаукові методи, які є універсальними для всіх наук:

Аналіз і синтез – вивчення окремих елементів туристичної системи та їх поєднання в єдину картину. Індукція і дедукція – встановлення загальних закономірностей розвитку туризму на основі окремих фактів та, навпаки, застосування загальних теорій до конкретних випадків. Порівняльний метод – аналіз схожостей і відмінностей у розвитку туризму в різних регіонах. Статистичний метод – аналіз числових показників (поток туристів, дохідність, кількість об'єктів інфраструктури).

2. Географічні методи, які пов'язані з просторовим аналізом туристичних явищ: Картографічний метод – складання карт туристичних потоків, зонування територій. Геоінформаційні технології (ГІС) – цифрове моделювання туристичних процесів, аналіз транспортної доступності та прогнозування розвитку туризму. Районування – поділ території на туристичні регіони та кластери. Просторовий аналіз – дослідження розміщення туристичних об'єктів і маршрутів.

3. Спеціальні методи дослідження, які спрямовані на вивчення особливостей туристичних процесів: Соціологічний метод – опитування туристів, експертні оцінки, анкетування. Економіко-географічний метод – дослідження економічного впливу туризму на

регіони, розрахунок прибутковості туристичної сфери. Спостереження – фіксація туристичних потоків, стану об'єктів інфраструктури. Моделювання – створення моделей розвитку туризму, прогнозування змін у туристичних потоках.

Методи дослідження в географії туризму поєднують традиційні географічні прийоми з сучасними цифровими технологіями, соціологічними та економічними підходами. Використання комплексного аналізу дозволяє ефективно вивчати туристичні процеси та сприяти їхньому розвитку.

Отже, географія туризму вивчає широкий спектр термінів, що відображають просторові, соціально-економічні та природні аспекти туристичних процесів. Розуміння цих понять є важливим для аналізу та управління туристичним розвитком у різних регіонах.

Література

1. Географія туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Смаль І.В. Ніжин: Лисенко М. М. [вид.], 2011. 574 с.
2. Кузик С. П. Географія міжнародного туризму: навч. посіб. Львів: Лну ім. І. Франка, 2018. 268 с.
3. Туристичний кластер Харківщини: монографія / Гол. ред. О. В. Яковчук. Харків: ФОП Панов А. М., 2019. 432 с.